PREFIXE, PREFIXOIDE ŞI ELEMENTE DE COMPUNERE

Mirela Boncea

Una din problemele controversate în domeniul derivării cu prefixe şi rămasă, în multe privinţe, nerezolvată o reprezintă statutul prefixelor în raport cu prefixoidele sau pseudoprefixele şi cu elementele de compunere. Ca atare, vom încerca să dăm o descriere cât mai extinsă a punctelor de vedere din lingvistica românească şi, parţial, datorită dificultăţilor de informare, a celor din lingvistica italiană.

Termenul *prefixoid* îi aparţine lui Bruno Migliorini care, în articolul *Il tipo* ***radiodiffusione*** *nell'italiano contemporaneo* publicat întâi în „Archivio glottologico italiano" XXVII, 1935, apoi în *Lingua contemporanea*, Firenze, 1938, consideră că în derivarea cu prefixe trebuie să se vorbească de două tipuri de formanţi: *prefixe* şi *prefixoide*.

În lingvistica românească termenul a fost introdus de Iorgu Iordan, în LRA[2], prin el înţelegându-se acele elemente formative „provenite din alte cuvinte decât prepoziţiile şi adverbele" (LRA[2]: 192). El constată din capul locului că „O delimitare precisă între unele şi altele nu-i posibilă decât în mod cu totul aproximativ" (*Ibid.*), considerând totodată că termenul mai potrivit ar fi *pseudoprefix*. Totuşi Iorgu Iordan propune câteva criterii de delimitare:

• Pseudoprefixele sau prefixoidele „apar la un număr relativ mare de cuvinte şi prin aceasta formaţiile respective diferă de compunerile adevărate care sunt oarecum unice" (LRA[2]: 193).

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

• Ele pot sta şi înaintea, şi în urma cuvântului cu care se combină: *filogerman/germanofil, fonogram/gramofon* etc.

• Compusele propriu-zise prezintă ca elemente de legătură şi prepoziţii (*fărădelege, untdelemn* etc.), în vreme ce formaţiile prefixate nu prezintă acest aspect.

• În ce priveşte sensul, prefixoidele manifestă o oarecare şovăire, datorită faptului că ele nu-şi păstrează întotdeauna sensul exact. Se dă ca exemplu prefixoidul **auto-** al cărui înţeles se schimbă datorită „ambianţei lingvistice", în formaţii ca *autoblindat, autocar, autostradă*, faţă de cele care au sensul originar „(prin) el însuşi": *autocritică, autodidact* etc.

• Productivitatea scăzută a prefixoidelor în raport cu cea a prefixelor. În esenţă, prefixoidele nu realizează serii derivative deschise, întrucât ele sunt limitate la noţiunea cuprinsă în termenul iniţial. Pe de altă parte, contribuie la această productivitate scăzută şi originea lor greco-latină, care exercită o anumită presiune când e vorba de a se crea termeni noi „în sensul că, ─ spune Iorgu Iordan ─ pentru crearea unui cuvânt menit să denumească o invenţie nouă se face apel direct tot la greacă şi latină, chiar atunci când pseudoprefixul sau tema, eventual amândouă, există deja în alte compuse, anterioare. Prin aceasta pseudoprefixele se deosebesc esenţial de prefixele propriu-zise, care sunt adesea şi ele de origine antică, împrumutate relativ recent (de pe la Renaştere încoace) din greceşte şi, mai ales, din latineşte, dar s-au adaptat la sistemul limbilor împrumutătoare, devenind productive şi comportându-se întocmai ca elementele vechi" (LRA^{2}: 218).

În ultimă instanţă, deşi „numărul pseudoprefixelor este enorm", se poate constata că unele din ele se comportă ca şi prefixele, lucru uşor de sesizat în ce le priveşte pe *arhi-, bi-, multi-, neo-, omni-, pluri-, poli-, semi-* etc. „Ele ar trebui considerate ca pure prefixe, ─ conchide Iorgu Iordan ─ căci aşa

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

le tratează limba, şi dacă totuşi sunt puse printre pseudoprefixe, aceasta din cauza originii lor: sunt cuvinte „materiale", adică propriu-zise (exprimă noţiuni (...)" (LRA^2: 216).

Al. Graur nu împărtăşeşte punctul de vedere al lui Iorgu Iordan, respingând introducerea în domeniul formării cuvintelor a termenilor pseudoprefix sau prefixoid: „(...) e clar – spune el – că teoria e greşită, deoarece *aero-, micro-*, îşi păstrează sensul lexical, ba chiar unele se pot întrebuinţa şi singure (*tracţiune auto, hipo; studenţii au plecat la micro...*)" (GRAUR 1957: 17-18).

Cu toate acestea, termenii s-au impus, ba mai mult, au apărut şi perechile lor, *pseudosufix* şi *sufixoid*.

În ce priveşte posibilitatea unor prefixoide de a apărea şi la sfârşitul formaţiilor, Florica Dimitrescu, în *Notes sur les suffixoides dans le roumain littéraire actuel*, RRL XIV, 1969, nr. 1, p.3-6, consideră că ele pot fi numite *prefixoide mobile*. „Dans ce situation – spune ea – nous considérons que nous avons affaire à des prefixoïdes *mobiles,* car ayant à la base des mots indépendants, ils ont la possibilité de détenir une place ou une autre par rapport au segment principal auquel ils se rattachent" (p.3-4).

Este discutată şi situaţia în care prefixoidele şi sufixoidele se pot combina formând cuvinte noi: *radiodrom, radiofon, fotogramă, aeroduct* etc. Ea precizează că asemenea combinaţii reprezintă o tendinţă a limbilor culte actuale. În acelaşi timp consideră că termenul *recomposition* propus de A. Martinet şi H. Mitterand este impropriu „car il peut donner l'impression d'une double composition, ce qui n'est pas le cas" (p. 5).

O poziţie asemănătoare întâlnim şi la GIURESCU (1975: 41), care afirmă: „A notre sens, les formations constituées par juxtaposition de deux thèmes latins ou grecs, au mêmes titre que celles qui combinent – à droite ou à gauche – un monème roman

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

avec un thème classique se rangeraient également parmi les composés".

Şi CUNIŢĂ (1980: 192) împărtăşeşte punctul de vedere al încadrării „radicalelor" greceşti sau latineşti la compunere. După ce arată că aceste radicale au pătruns în diversele limbi romanice, şi nu numai, din necesitatea de a crea o terminologie adecvată noilor realităţi din ştiinţă şi economie, ea spune că „pour former une pareille terminologie, on s'est tourné vers les radicaux grecs et latins et, surtout vers le procédé de composition synthètique propre à la langue greque".

Problema statutului în română a prefixoidelor este discutată pe larg de Fulvia Ciobanu şi Finuţa Hasan în FC I, şi de Mioara Avram în FC II.

După ce trec în revistă tipurile de elemente care pot intra în structura compuselor, între care şi elemente fără existenţă independentă în limba română (acestea putând fi teme (**agro-, micro-, tele-** etc.), „cuvinte întregi" existente şi independent în alte limbi (**cvasi-**, cf. lat *quasi* „aproximativ, aproape", **deca-**cf. gr.*δέκα* „zece"(...) sau „termeni cu aspect de cuvânt", (*-gramă* din *oscilogramă*, *-litic* din *paleolitic* etc.), Fulvia Ciobanu şi Finuţa Hasan ajung la concluzia că denumirea cea mai potrivită pentru „toate elementele fără existenţă independentă în limba română" este *elemente de compunere*, şi nu *pseudoprefixe* sau *prefixoide*(FC I, 19-20).

Aceste elemente de compunere se pot combina între ele (*psiholog, octopod, cardiologie* etc., pe care, cum am văzut, A. Martinet şi H. Mitterand le numesc „recompuse"), se pot ataşa unot cuvinte româneşti (*monostrofă, cvasimulţumit, automutila* etc., sau, mai rar, se relaţionează cu abrevieri (*ozenolog, puricid)*.

În ce priveşte temele, cele mai multe ocupă locul iniţial. Puţine dintre ele pot ocupa primul loc şi ultimul loc, iar câteva,

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

foarte puţine ocupă numai sfârşitul cuvântului compus (- (*a*)*gog, -ambul, -duct, -ftong, -mant* etc.). De subliniat că atunci când un element de tipul celor discutate se combină cu un cuvânt existent în limba română, acesta din urmă apare ca ultim membru al compusului: *hidro***bicicletă**, *neo***pozitivist**, *piro***grava** etc. Ele apar mult mai rar pe prima poziţie: **buget***ivor*, **pom***icol* etc. (cf. FC I: 19-20).

Încercând să delimiteze elementele de compunere, adică prefixoidele sau pseudoprefixele, de prefixele propriu-zise, autoarele prezintă următoarele deosebiri pe care le consideră esenţiale:

• elementele de compunere au sens lexical deplin (exprimă deci noţiuni, datorită faptului că provin din substantive, adjective, pronume, numerale, verbe), în timp ce prefixele nu au această calitate, ele provenind de cele mai multe ori din prepoziţii;

• unele prefixe nu au nici măcar valoare lexicală, rolul lor fiind acela de a trece un cuvânt de la o clasă morfologică la alta, dar în asociere cu un sufix (este vorba de declinarea parasintetică);

• unele elemente de compunere pot să apară şi la sfârşitul compusului, acesta păstrându-şi sensul sau schimbându-şi-l: *filorus/rusofil, grafolog/logograf,* în timp ce prefixele nu pot sta niciodată la sfârşitul cuvântului (a se vedea totuşi categoria prefixelor mobile, propusă de Florica Dimitrescu, v. *supra*);

• acceptarea termenilor *pseudoprefix*, *prefixoid* ar atrage după sine şi adoptarea celor de *pseudosufix* sau *sufixoid*, ceea ce ar duce la situaţia „paradoxală" de a constata că există cuvinte fără rădăcină, alcătuite numai din prefixoide şi sufixoide (*geolog, logograf* sau, într-o structură asemănătoare, *cineast, termofica* etc.) (FC I: 21). Dar Florica Dimitrescu afirmă că „ la soudure directe des deux racines est l'une des caractéristiques

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

des nouvelles formations de mots dans les langues de culture actuelles" (DIMITRESCU 1969: 5. Cf. şi ŞUTEU 1969: 21-22, care discută modul de formare al lui *teleast*, cuvânt semnalat încă de Iorgu Iordan, Roum. ***tele-**, RLiR* XXXI, 1967, nr.1, 123-124, p. 250).

Un segment considerat decisiv în delimitarea elementelor de compunere de prefixe este cel semantic. Autoarele la care ne-am referit scot în evidenţă că aceste elemente iniţiale din structura cuvintelor au sensuri foarte concrete, ele indicând:

• obiecte: *astro-* „stea", *biblio-* „carte", *cefalo-* „cap", *dactilo-* „deget", *fono-* „sunet", *foto-* „lumină", *geo-* „pământ", *helio-* „soare, lumină", *hidro-* „apă", *hipo-* „cal", *lito-* „piatră", *neuro-* „nerv", *piro-* „foc, căldură", *-ptero* „aripă", *seleno-* „ lună", *umbeli-* „umbrelă" etc.

• însuşiri cantitative sau dimensionale: *cvadri-* „patru", *macro-* „mare", *micro-* „mic", *mili-* „a mia parte", *mini-* „foarte mic", *miria-* „zece mii, foarte numeros", *octo-* „opt, de opt ori", *oligo-* „puţin", *omni-* „tot", *penta-* „cinci", *pluri-* „mai mulţi", *tri-* „trei", *tetra-* „patru" etc.

• însuşiri calitative: *cloro-* „verde", *eu-* „frumos, bun, bine", *homeo-* „asemănător", *izo-* sau *iso-* „egal, la fel", *neo-* „nou", *orto-* „drept, adevărat", *paleo-* „vechi", *pseudo-* „fals" etc.

Unele dintre ele, prin faptul că provin din limbi diferite, greacă sau latină, pot fi considerate sinonime: *di-* şi *bi-*, *bis-* „de două ori, dublu", *hemi-*şi *semi-* „jumătate", *mono-* şi *uni-* „unul singur, unic", *poli-* şi *multi-* „mult" etc. Sinonimia se poate constitui şi cu un element de compunere „autohton": *omni-*şi *atot-*.

Dincolo de caracterul concret al elementelor de compunere se mai poate constata că cele mai multe dintre ele au un singur sens. Totuşi, unele sunt polisemantice: *aero-* „aer" (*aerofagie* „înghiţire de aer", *aerometru* „instrument pentru măsurarea

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

densităţii aerului") şi „avion, aviaţie" (*aeroclub, aerofar* „dispozitiv de semnalizare pentru avioane", *aeromodel*); *auto-* „însuşi, singur" (*automişcare, autocefal, autoconserva*) şi „automobil, maşină" (*autocamion, autostradă*); *foto-* „lumină" (*fotocataliză,* „cataliza produsă de lumină", *fotogen*) şi „fotografie, fotografic" (*fotoaparat, fotocopie*); *tele-* „departe, la distanţă" (*telebusolă, teleghida* etc.) şi „televiziune, televizor" (*telejurnal, telegenic* etc.) (cf. FC I: 24).

Reluând problema raportului dintre prefixe şi elementele de compunere sau dintre prefixare şi compunerea de tip tematic, Mioara Avram consideră că „problema delimitării derivării şi a derivatelor cu prefixe de compunere şi de compusele de tip tematic (cu elemente de compunere) se pune pe două planuri: a) pe plan teoretic, general, interesează distincţia de principiu dintre aceste procedee, în speţă poziţia faţă de categoria elementelor de compunere care ocupă primul loc şi pe care unii lingvişti le numesc pseudiprefixe sau prefixoide, iar b) în câteva situaţii concrete este necesară delimitarea unor prefixe de segmente omonime cu statut de elemente de compunere" (FC II: 12). Este invocat acelaşi criteriu semantic-noţional, asociat cu criteriul etimologic, urmărindu-se dacă proveniența este din cuvinte autosemantice sau din instrumente gramaticale. O situaţie aparte au acele segmente care provin din adverbe, ele neputând fi repartizate, în bloc, la prefixe sau la elementele de compunere. Mioara Avram crede că ele pot fi incluse la prefixe doar dacă etimonul a avut şi o valoare de prepoziţie şi citează segmente ca *apo-, dia-, infra-, poi-, post-* etc. Dintre acestea, *non-* este considerat prefix datorită echivalenţei cu *ne-* (dar un principiu al echivalenţei nu a fost propus de nici un cercetător). De asemenea, *intro-* şi *pen-*, întrucât au avut în latină „etimoane adverbiale care funcţionau şi ca prefixe" (cf. FC II: 13).

Valoarea prepoziţională este invocată şi în cazul lui *amfi-* (*amfibiu, amfipod* etc.), considerat element de compunere, deşi

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

în greacă etimonul avea valoare dublă, de adverb şi de prepoziţie. Calitatea de element de compunere s-a decis pe baza faptului că „în cuvintele analizabile semantic în română nu se identifică valori prepoziţionale". La fel se procedează cu *avan-* (*avangardă, avanpost, avanscenă* etc.), în ciuda aceleiaşi duble valori a etimonului francez. Aici se mai invocă şi „atracţia" exercitată de antonimul *arier-* (*ariergardă*), al cărui etimon este exclusiv adverb (*Ibid*.). În ce ne priveşte, „atracţia" mai puternică, cel puţin în română, este inversă, dinspre *avan-* spre *arier-* datorită numărului mai mare de derivate în care apare *avan-*. Ca atare ni se pare mult mai judicios a-l încadra şi pe *arier-* printre prefixe.

În situaţiile în care etimonul are mai multe valori s-a optat pentru încadrarea la prefixe a acelor formanţi la care s-a constatat existenţa unor valori lipsite de autonomie semantică, adică valoarea de prepoziţie sau cea de prefix (a se vedea situaţiile discutate mai înainte, dar şi cea a lui *para-*, la baza căruia stă atât un cuvânt grecesc cu dublă valoare, de adverb şi de prepoziţie, cât şi un verb francez; la fel situaţia lui *arhi-*, considerat prefix, în ciuda provenienţei dintr-o rădăcină verbală (motiv pentru care IORDAN, LRA[2]: 219, FISCHER : 297 şi DIMITRESCU 1963 : 78 îl consideră prefixoid), în baza asemănărilor cu celelalte prefixe superlative, precum *extra-, hiper-, supra-* etc., existenţa segmentului final *-arh*, considerat element de compunere (FC I: 20, 133, 187, 243), neinfluenţând decizia amintită pe motiv că între *arhi-* şi *-arh* intervin deosebiri de ordin semantic: *arhi-* are valori ce ţin de exprimarea superlativului, iar *-arh* are sensul concret de „şef, conducător", deci de tip autosemantic. O situaţie asemănătoare se întâlneşte şi la *me(z)-* (*mezalianţă*), încadrat în FC I: 131 la elementele de compunere, dar interpretat în FC II: 14, 150-151 ca prefix în baza faptului că etimonul său a avut şi funcţiunea de prefix, pe lângă cea adverbială, preponderentă).

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

Principiul semantic se mai aplică şi în situaţiile de omonimie între un prefix şi unul sau mai multe elemente de compunere. Este cazul formanţilor *dia-, dis-* (cu varianta *di-*), *ecto-, hipo-, mez-* şi *sin-*. Delimitarea se face pe baza sensurilor, care sunt total diferite. O situaţie mai aparte o consttituie *dis-*. Analiza semantică a dus la încadrarea lui *dis-* negativ la prefixe, şi a lui *dis-* „greu, dificil, anormal" la elemente de compunere (cf. FC II : 14).

În cazuri speciale s-a recurs la principiul *semantico-sintactic*, spre a se delimita prefixele de unele cuvinte „care nu formează o unitate lexicală cu cuvântul de bază" (FC II : 15).

Este vorba de morfemul *do* întâlnit în graiurile bănăţene atât cu valoare de prefix, cât şi cu valoare de adverb, sensurile fiind asemănătoare: „de tot, chiar". Se pare că unicul criteriu de delimitare este ortografia: scrierea separată, *do avea*, indică statutul de adverb al lui *do*, iar scrierea împreună, *doavea*, arată o construcţie prefixată (cf. FC II : 15-16). Nici limba literară nu e scutită de astfel de construcţii cu dublă interpretare, mai ales în cazul formanţilor *anti-, extra-, inter-, pro-, supra-, trans-*. Astfel, în construcţii ca *anti-X, pro-X* etc., nu e clar dacă avem a face cu derivate prefixale sau cu compuse cu prepoziţie. În ce ne priveşte, considerăm că scrierea cu cratimă nu trebuie să ambiguizeze structurile de acest tip care, şi în viziunea DOOM², sunt construite cu prefix**.**

Limitele criteriilor mai sus menţionate au fost sesizate de Finuţa Hasan, *Cu privire la delimitarea de prefixe a elementelor de compunere*, LR XXIII, 1974, nr.3, p.193-196, care susţine că „aplicarea criteriului semantico-noţional nu justifică despărţirea unităţilor fără existenţă independentă care au originea în adverbe şi continuă să prezinte conţinut semantic caracteristic acestei părţi de vorbire de cele care au fost iniţial prepoziţii şi totodată nu permite diferenţierea unităţilor provenite din adverbe şi care

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

continuă să aparţină semantic acestei cateorii în elemente de compunere şi prefixe". (p. 195-196). Autoarea se pronunţă pentru încadrarea unor formanţi ca *amfi-, arier-, avan-, dico-* (*diho-*), *palin-* (*palim-*) şi *tele-* „departe, (de) la distanţă" între prefixe. La această listă ea îl adaugă şi pe *cvasi-,* provenit dintr-o conjuncţie, care, ca şi prepoziţiile, nu au sens deplin. În paranteză fie spus, încă Ed. Bourciez, *Elements de linguistique romane*, p. 198-199, arătase că multe dintre prefixele limbii latine care s-au transmis limbilor romanice sau au fost împrumutate ulterior erau la origine adverbe. Este cazul lui *inde*, adverb la origine, devenit în latina târzie prefix. Într-o situaţie asemănătoare a fost *prae-*, adverb, iar apoi prepoziţie, pentru a deveni mai târziu unul dintre prefixele cele mai productive în latină. Le mai putem adăuga pe *pro* şi pe *extra* (devenit în română *stră-*).

Reluând problema delimitării dintre prefixe şi prefixoide, Sergiu Drincu, *O problemă controversată: prefixe, prefixoide sau elemente de compunere*, LL, 1981, nr. 1, p. 11-17, consideră că e necesar a se pune un accent mai mare pe *criteriul funcţional*. Din această perspectivă se poate observa, cum s-a şi susţinut de altfel, că rezultatul compunerii reprezintă o formaţiune complet diferită semantic în raport cu morfemele intrate în combinaţie, în timp ce la derivarea cu prefixe se obţin *variaţii semantice* ale cuvântului de bază. În cazul compunerii există formula A + B > C, în care C ≠ A şi C ≠ B. La derivarea cu prefixe formula este complet diferită: A + B + C + D = B (A), C (A), D (A), în care A este o constantă *lexico-semantică* în raport cu B, C, D. „Rezultă de aici – afirmă Sergiu Drincu – că elementele specifice ale derivării şi compunerii sunt strâns legate de calitatea de *constantă lexico-semantică* a prefixului, în raport cu un număr de variabile, pe de o parte, şi de *rezultanta semantică* a combinaţiilor respective, pe de altă parte: sens nou

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

şi diferit de al fiecărui element în parte, la compunere, variaţie semantică a termenului de bază la derivare. Între aceste două extreme există o serie întreagă de situaţii intermedeiare, de regulă fenomene sintactice necristalizate, care se încadrează, într-o anumită fază de dezvoltare a limbii, la compunere (şi pot rămâne definitiv cu statut de compuse) sau se pot constitui, într-o fază ulterioară, în serii lexicale, trecând în categoria faptelor de derivare" (DRINCU 1999 : 97). În studiul citat se pune sub semnul întrebării eficienţa criteriului etimologic, întrucât pentru limba împrumutătoare el este lipsit de valoare funcţională. De asemenea, autorul atrage atenţia că şi criteriul semantic-noţional trebuie folosit cu mai multă prudenţă.

Sergiu Drincu ajunge la concluziile de mai sus pe baza datelor din articolul Finuţei Hasan, *Formanţi cu statut dublu,* SCL, XXIV, 1973, nr.5, p. 557-563, în care autoarea dovedeşte, urmărind istoria formanţilor *-oid(ă); -(i)fic, -(i)col*, că acestea îşi pierd sensul concret original în favoarea unuia abstract, specific sufixelor. „Ajungem la concluzia – spune ea – că *encefaloid, petaloid, romboid* etc. sunt *compuse* care conţin *termenul -oid(ă); -oid(ă)* este, prin urmare, un formant cu statut dublu" (p. 562). La fel în cazul lui *-(i)fic*: „În limbile moderne se întâlnesc unele adjective în care *-(i)fic* îşi păstrează sensul lexical de „a face": *calorific, frigorific, sudorific* etc. şi altele în care *-(i)fic* nu mai are acest înţeles, de exemplu: *specific, ştiinţific* etc." (*Ibid.* 563).

Cazul lui *-(i)col* este şi mai ilustrativ, întrucât schimbarea de statut apare în ocurenţele diferite ale aceluiaşi cuvânt. „Astfel – precizează autoarea – *pomicol, viticol* în îmbinările *centru pomicol* „centru de cultivare a pomilor", *zonă viticolă* „zonă în care se cultivă viţa-de-vie" etc. conţin elementul de compunere *-(i)col*, pe când în îmbinările *bogăţie pomicolă* „bogăţie de pomi", *fond pomicol* „fond de pomi", *producţie viticolă* „producţia viţei-de-vie" etc. conţin sufixul *-(i)col.*

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

În ce ne priveşte, optăm pentru criteriul funcţional susţinut, la noi, cu consecvenţă de I. Coteanu care consideră că „această distincţie [între prefixe şi prefixoide sau elemente de compunere] este lipsită de importanţă pentru limba română, pe de o parte pentru că elementele prefixale la care ne referim nu au fost împrumutate decât în cazuri cu totul excepţionale *direct* din greceşte, pe de altă parte pentru că, din punctul de vedere al vorbitorilor, inclusiv al celor care ştiu originea lor, interesează numai sensul acestor pseudoprefixe". [...] Ca atare, „despărţirea prefixoidelor de prefixe se poate menţine, cu observaţia făcută de la început, că, pentru limba română contemporană, ea nu are consecinţe funcţionale. (COTEANU/BIDU-VRĂNCEANU 1975 : 203).

Problemele discutate în această secţiune au stat şi în atenţia lingviştilor italieni. Întrucât opiniile nu diferă în mod esenţial, le vom expune foarte succint.

Principala chestiune pe care trebuie să o relevăm este denumirea acestor formaţiuni: *composizione allogena*, de unde se constată că formaţiile de acest fel sunt considerate compuse. „Gli elementi greco-latini, - spune Dardano – che sono alla base dei composti colti non hanno autonomia lessicale: cioè non sono parole (cfr. per es. gli elementi che compongono *democrazia*, *termostato, grafologia*) (DARDANO : 114). Pe acelaşi plan se pot situa şi prefixele atâta timp cât schema construcţiei este productivă: „I prefissi *contro-* e *anti-* si pongono sullo stesso piano perché i prefissati *controcorrente* e *antifascismo* sono generati dalle frasi di base: „ S è contro il fascismo". Così *termometro* e *misuratore della temperatura* si equivalgono perché entrambi provengono dalla frase di base *S misura la temperatura*" (*Ibid.*).

În morfologia lexicală se vorbeşte însă de *semiparole*: „Le SEMIPAROLE (chiamate anche AFFISSOIDI) sono FORME

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

LEGATE non-native d'origine greca o latina. Le semiparole non sembrano avere categoria sintattica (anche se la loro semantica assomiglia quella dei nomi) ed hanno la peculiarità di formare parole complesse combinandosi con, praticamente, tutto". (GUEVARA 2004³ : 8 Preluare de pe Internet). Astfel, *antropo* poate forma structura semiparola + semiparola în *antropologia,* semiparola + parola complessa în *antroposociologia*, semiparola + affisso în *antropico*, iar *fono*, pe lângă structurile amintite poate forma construcţia semiparola + parola semplice în *fonofilm*.

Aceste *semiparole* apar în forme aproape identice în multe formând astfel un vocabular „cult" internaţional, întrebuinţat mai ales în ştiinţă şi tehnologie. Chiar în lingvistică întâlnim termeni cu atare formanţi: *morfo + logia, pre + fisso, su + fisso* etc. „La loro particolarità principale – subliniază lingvistul italian – è che (...) le semiparole si combinano con forme sia libere sia legate. Da questo punto di vista, non le possiamo considerare semplicemente degli affissi, ma piuttosto *quasi-parole* (o affissoidi). Possiamo dire che le semiparole si collocano a metà fra le parole e gli affissi, e possiedono caratteristiche d'entrambi i poli di paragone:

PAROLA	SEMIPAROLA	AFFISSO
f. libera	f. legata	f. legata
sign. lessicale	sign. lessicale	sign. grammaticale

(GUEVARA 2004³ : 9 Preluare de pe Internet)

Făcând o sinteză a criteriilor pe care le-au propus şi aplicat diferiţi lingvişti în problema care ne interesează, Mioara Avram le enumeră pe următoarele: „1) existenţa sau inexistenţa paralelă a unor cuvinte (vezi la FLEICHER, W 106 deosebirea dintre germ. *mono-, neo-, poly-* prefixe şi *kosmo-* element de compunere, cf. *Kosmos*); 2) productivitatea [cu trimitere la acelaşi lingvist]; 3) existenţa sau inexistenţa unor trăsături

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

comune cu prefixe propriu-zise [cu referire tot la FLEICHER, W. 105 care le consideră pe *über-, unter-, aus*-]; 4) posibilităţile de combinare: a) (şi) cu afixe sau numai cu rădăcini (SPENCER, F.P. 324-333: fr. *auto-, neo-, poly-,* sunt prefixe pentru că nu se combină decât cu rădăcini, spre deosebire de *ethno-, hydro-, morpho-, nécro-, thérmo-* care se combină şi cu afixe: cf. *ethnique, hydrate, morphème* etc.); b) cu teme existente independent sau nu (MARCHAND, E. W. 11, 87: engl. *hyper-* e prefix în *hypersensitive*, dar nu şi în *hypertrophy*" (FC II : 13).

Bibliografie:

ALINEI, 1974, Mario Alinei, *La struttura del lessico,* Bologna, Il Mulino.

COTEANU/BIDU-VRĂNCEANU, 1975, I. Coteanu, A. Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană*, vol. II: *Vocabularul*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

CUNIŢĂ, 1980, Alexandra Cuniţă, *La formation des mots. La derivation lexicale en français contemporain*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

DIACONESCU, 1962, Paula Diaconescu, *Pe marginea unor lucrări despre morfem*, SCL 1967, nr. 4, p. 519–544 (Articol reluat în ELS, p. 90–112).

DIACONESCU, 1985, Paula Diaconescu, *Aspecte ale declinării cu articol definit în limba română*, SCL 1965, nr. 1, pp. 149–162.

DRĂGANU, 1998, Nicolae Drăganu, *Compunerea cuvintelor în limba română*. Traducere din limba maghiară de Maria Kiraly şi Gabriela Ekes-Grünn, Timişoara, Editura Amphora (Titlul original *A román szóősszetétel*, Bistriţa, 1906).

DRINCU, 1973, Sergiu Drincu, *Probleme teoretice ale derivării cu prefixe în limba română*, în vol. *Studii de limbă şi stil*, Timişoara, Editura Facla, 1973, p. 151–159.

DRINCU, 1981, Sergiu Drincu, *O problemă controversată: prefixe, prefixoide sau elemente de compunere*, LL, 1981, nr. 1, p. 11-17.

DRINCU, 1998, Sergiu Drincu, *Derivarea cu prefixe. De la latină la română*, Timişoara, Editura Amphora.

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

FC I, II Academia Română, Institutul de Lingvistică, *Formarea cuvintelor în limba română,* vol.I: *Compunerea* de Fulvia Ciobanu şi Finuţa Hasan, vol. II: *Prefixele*, Bucureşti, Editura Academiei 1970-1978.

GIURESCU, 1965,Anca Giurescu, *Contributi al modo di definire i sustantivi comparti della lingua italiana*, RRL, 1965, m. H., pp. 395-430.

DE MAURO, 1970, T. de Mauro, *Introduzione alla semantica*, Bari, Edizioni Laterza.

DE MAURO/MANCINI, 2000, T. de Mauro, Marco Mancini, *Dizionario Etimologico*, Collana *I Grandi Dizionari*, Milano, Garzanti Linguistica.

DE MAURO, 2005, Tullio de Mauro, *La fabbrica delle parole*, *Il lessico e problemi di lessicologia*, Torino, UTET Libreria.

MIGLIORINI, 1935, Bruno Migliorini, *Il tipo radiodiffusine nell'italiano contemporaneo,* "Archivio Glottologico Italiano" (1935, republicat în vol. *Lingua contemporanea*, Firenze, 1938).

REINHEIMER-RÎPEANU, 1974, Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Les dérivés parasynthétiques dans les langues romanes. Roumaine, Italien, Française, Espagnol,* The Hague-Paris, Mouton.

SCALISE, 1994, Sergio Scalise, *Le strutture del linguaggio*. *Morfologia*. Bologna, Il Mulino.

ZINGARELLI N., 2004, Nicola Zingarelli, *Vocabolario della Lingua Italiana*, Bologna , Zanichelli.

Prefissi, prefissoidi ed elementi di composizione

Riassunto

Il nostro lavoro intitolato *Prefissi, prefissoidi, elementi di composizione* presenta un argomento abbastanza controverso nel campo della derivzione con prefissi, cioè lo statuto dei *prefissi* rispetto ai *prefissoidi* oppure *pseudoprefissoidi* gli *elementi di composizione*.

Il termine *prefissoide* fu introdotto nella letteratura di specialità da Bruno Migliorini, che nel suo articolo *Il tipo radiodiffusione nell'italiano contemporaneo*, pubblicato prima nel „Archivio glottologico italiano" XXXVII, 1935 e poi nella *Lingua contemporanea*, Firenze, 1938 considera necessario fare un distinzione fra i due termini, *prefissi* e *prefissoidi*.

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)

In romeno fu Iorgu Iordan che aveva introdotto e definito poi in LRA[2] questi termini: „sono elementi provenienti da parole diverse dalle preposizioni o dagli avverbi". Il linguista considera che una delimitazione precisa fra le due questioni non sia possibile.

Abbiamo fatto una pressentazione in parallelo, in romeno e in italiano, delle problematiche di questo argomento, abbiamo illustrato le somiglianze e le differenze che caratterizzano le due lingue romanze.

BDD-A12876 © 2007 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:26 UTC)